

Čtenářský deník předmětu Politická geografie

Demokracie a geografie voleb

Tomáš Kostecký (2000): Volební systémy a politický konflikt v prostoru (Klasifikace volebních systémů, jejich geografické implikace a politické souvislosti)

Obsah:

Základem fungujícího státu je kladně se rozvíjející vztah mezi demokracií a jí řízenou vládou. Funkčnost těchto vztahů je přitom dána prostředím, ve kterém fungují. Základním směrným nástrojem je volební systém, kdy se v zásadě rozlišují dva systémy – většinový a poměrný. Neřidkě však jsou i jejich kombinace, které se vyznačují výběrem konkrétních prvků daného systému aplikovaných za specifické situace do systému zcela nového. Každý z uvažovaných systému pracuje s řadou zjevných výhod i nevýhod. Jejich posouzení však záleží na potenciální praxi, při které je tato otázka řešena.

Na většinovém systému je potom zdůrazněna jeho vyšší osobitost, která je založena na užším kontaktu volitele a voleného. Stranické aparáty se ale na druhou stranu mohou reálně obávat síly vlivu na voleného zástupce. Taktéž bývá z velké části zohledňován fakt naplňování předeslaného programu z důvodu snadnější kontroly a snížené možnosti hledat si zástupné argumenty, obzvláště pak při očekávaném silném mandátu.

Poměrný systém oproti tomu získává naplnění v relativním rozložení volených zástupců, kteří vzešly z demokratických voleb. Jejich faktické zvolení však nevychází z úspěchu jich samotných, ale z úspěchu strany jako celku, které jsou dle tohoto přiděleny dané váhy moci. Cílem bylo napomáhat uplatnění i menších stran s jednotlivě slabšími kandidáty, které se však v praxi projevovalo často obtížně. Dalším výrazným úskalím je složitost vykomunikování koalice při značné diferenciaci stran. Oproti tomu výhodou zůstává stabilita a faktická nenutnost existence volebních obvodů. Stranickou nominací je i zamezeno opakujícím se a organizačně náročným volbám jednotlivých kandidátů.

Na všech úrovních však zůstává dominantním kritériem vhodné rozložení politických sil, které odpovídají potenciálu území. Může tedy být častou snahou zmanipulování volebního prostoru jako strategického nástroje ovlivnění výsledku zobrazeného danou metodikou volebního systému.

Komentář:

Fakta představená v článku odpovídají reálnému fungování politické situace na různých úrovních a v různých prostředích. Styl jejich podání však není nijak konfrontační, ba ani polemiku budící. Čistě pedagogicko-politologická data poskytují vhodnou příležitost nahlédnout do pozadí některých rozhodovacích procesů, které se nemusí odehrávat pouze s cílem naivně předpokládané spravedlnosti nebo demokratické účelnosti, ale i čirého kariérismu. Je zde též zdůrazněna důležitost individuální strategie určitého politického subjektu, s kterou musí přistupovat k obhajování myšlenek toho či onoho systému. S roztržštěním vládnoucího spektra totiž dochází k rozšíření potenciálu ideových možností, což může být kladem i záporom vládnoucích elit. S růstem počtu stran totiž i exponenciálně

roste počet názorů na řešenou problematiku, které ztěžují vyjednávací pozici a ohrožují efektivní výstup. Zpětně ale mohou zastávat pozici objektivního dohlázeatele, bez větších politických ambicí, s právem relevantních připomínek.

Otázky:

- Který z volebních systémů je z hlediska dlouhodobé udržitelnosti v ČR nejefektivnější?
- Obáváte se útisku menších stran x obáváte se znehodnocení demokraticky výkonné diskuze?
- Lze diferencovat aplikaci volebních systémů dle důležitosti či funkčního zaměření volené instituce?

Petr Jehlička, Luděk Sýkora (1991): Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990)

Obsah:

V komparaci volebních výsledků se stavem těsně porevolučním, tedy z roku 1990, a voleb do Národního shromáždění v letech 1925 a 1935 se nachází nápadná souvislost. Toto srovnání bylo založeno na pozorování volebních úspěchů 4 tradičních politických stran, které se účastnily volebního klání ve všech sledovaných obdobích: Československá strana lidová (ČSL), Československá strana socialistická (ČSS), Československá sociální demokracie (ČSSD), Komunistická strana Československa (KSČ). Tento soubor představuje pouze vzorek stran, protože ostatní nevyhovovaly požadavku kontinuální časové souslednosti, která byla definována účastí ve volbách 1920, 1925, 1929, 1935, 1946 a 1990.

Vstupní hypotézou výzkumu byla teze: propast několika desítek let mezi volbami 1990 a posledními předchozími, které lze považovat za svobodné (1946), tj. období, v němž koncepce uniformního pohledu na svět („vědecký světový názor“) potlačovala specifické názory určitých skupin lidí, nesmazala lokální kulturně sociální klima některých oblastí, které je základem pro zachování určité kontinuity volební podpory tradičních politických stran v českých zemích.

Pro prostorové vyjádření byla použita charakteristika ‚území volební podpory‘, která definuje právě 50% volební podpory z postupně načítaných neúspěšnějších okresů. Překrytím těchto oblastí v časovém horizontu byla získána tzv. územní stabilní volební podpora. Tato metodika byla aplikována pro případ všech sledovaných stran.

Tímto způsobem byla oblast jižní Moravy definována jako tradiční straně lidové. Její bezvýhradnost byla narušena pouze aglomerovanými celky v podobě Brna a strojirenských center Olomouce, Prostějova a Zlína. Výjimku též tvořilo dřívější německé pohraničí, které se s tradicí meziválečného období ztotožnila s programem KSČ. ČSS našla tradiční zázemí v oblastech východních Čech (hl. podkrkonoší) a dále v důležitých městech Praze, Brně a baťovském Zlíně. Tím se potvrdila náklonnost obyvatel pociťujících vyšší životní standard. ČSSD se v časovém vývoji setkala s diferencí vlastní územní volební podpory. 1920 – 1935 zaznamenávala podporu především západně od Prahy a v ose směrem k Plzni. V navazujícím období o tato území soupeřila s komunistickou stranou. Po revoluci ztratila dříve výrazný vliv na střední Moravě a vyprofilovala se v nových střediscích podpory jako pánevní prostory Severočeského kraje a okolí Hradce Králové, Pardubic a Chrudimi. Tradičním zázemím KSČ bylo Kladno, odkud se podpora rozšiřovala do blízkých pohraničních oblastí. Později se vydefinovalo stabilní zázemí v podobě výrazně dělnické oblasti Ostravsko-Karvinska.

Pro efektivnost sledování byla užita charakteristika zohledňující míru koncentrace na daném území. Tímto byl určen územní úspěch jednotlivých stran dle jejich potenciálů v prostorovém kontextu. Takto je voličská základna ČSS velice koncentrovaná a to především v silně urbanizovaných prostorech. ČSL potvrdila vysokou územní efektivitu, kdy úspěšně využívala voličský potenciál svého areálu. Potvrdila se taktéž teze, že základem jejich úspěchu jsou hlavně venkovské areály. Naopak stranami s nižší územní koncentrací jsou KSČ a ČSSD. ČSSD své volební zisky směřovala především do řidčeji osídlených oblastí. KSČ pak potvrzuje svoji značnou prostorovou homogenitu rozmístění voličů podpořenou nízkým úspěchem a roztržitím základny v roce 1990. Tento trend je v současnosti pouze umocňován. Značná je i velikostní diference sídel, ve kterých úspěch zaznamenává – tedy nepřímá úměrnost mezi velikostí sídla a volebním úspěchem v něm.

Hypotéza tedy byla povšechně potvrzena. Voličská základna ČSL byla charakterizována jako typicky venkovská, která získává na intenzitě jejího osídlení. Socialistická strana si upevňovala postavení ve větších městech. KSČ naopak zaznamenala prostorovou změnu svého úspěchu a došlo i ke změně výrazně heterogenního rozložení na výrazně homogenní současného stavu, které též napovídá i o snížení vnitřně podmíněné aktivity strany.

Komentář:

Autoři nabízejí zajímavý pohled na sledování problematiky volebního rozvrstvení prostoru. Ten je zřetelně postaven na tradičnosti prostředí, ze kterého vychází, a popírá tak makroekonomické či populistické předpoklady volby. Takové podmínky však ztrácejí vliv v relativním prostředí strukturálních vztahů závislých na územním rozložení jednotlivých voličských potenciálů. Rozvrstvení jednotlivých stran vzešlé z analýzy není nikterak překvapivé, ale potvrzuje racionální zaměření politických stran na obecnou pozici své cílové skupiny. Celkově je však k čistě metodickému pojetí článku nutno přistupovat s analytickým nadhledem, které nastíněné závěry a předpoklady notně generalizuje. Představené charakteristiky totiž relativně reprezentativně vypovídají o teoretických zákonitostech prostorové volby, ale vymykají se přesnějšímu empirickému základu individuálního politického založení vycházejícího z širšího spektra podmínek. Ačkoli je tedy lze použít pro identifikaci cílové skupiny, nejsou schopny být efektivní podstatou kupříkladu předvolební kampaně, protože jak i bylo v analýze částečně zmíněno, úspěch spočívá v komplexitě zachycení voličského prostoru, který je třeba definovat co možná nejdříve.

Otázky:

- koresponduje naznačená hierarchie s regionálními zkušenostmi zainteresovaných studentů?
- je důležitější intenzifikace volebního výsledku na menším prostoru heterogenitou nebo spíše homogenita rozvrstvení tradičních voličů s absencí prostorové komplexnosti?
- cítíte se jako voliči ovlivněni tradičností volby svého okolí?